

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ได้กำหนดสาระบัญญัติเรื่อง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ไว้ในหมวด 2 มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและ โอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและ โอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 7)

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ในมาตราที่ 3 ได้ให้ความหมายของ “คนพิการ” ไว้ว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีข้อบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1-2)

และในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปี 2560-2564 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่ของ บิดา มารดา ผู้ปกครอง มีดังนี้ ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาความต้องการของผู้ปกครอง และผู้เรียนร่วมประชุมหารือหรือสัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและความสำเร็จของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง กับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมศึกษาเรียนรู้แนวทางเทคนิควิธีการในการดูแล บำบัดฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของนักพิการ และนำความรู้ความสามารถที่ได้เรียนรู้ไปใช้พัฒนาคนพิการอย่างต่อเนื่องร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไปและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปี 2560-2564 ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง ได้กำหนดเป้าประสงค์ให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนาฟื้นฟูเชื่อมต่อตามความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเต็มศักยภาพและผู้เกี่ยวข้องมีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพโดยครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร และพันธกิจข้อที่ 1) จัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและมีระบบการเชื่อมต่ออย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและผู้เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดกลยุทธ์ข้อที่ 1) ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและการจัดระบบการเชื่อมต่ออย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง, 2560: 20-21) จะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาคุณภาพฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในปัจจุบัน ระดับชั้นเตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เข้ารับการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานที่สูงขึ้น ในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ปกครอง เพื่อให้เป็นไปตามสารบบัญญัติความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังต่อไปนี้ (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 6-7) ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมที่ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่

มีความต้องการจำเป็นพิเศษ คือ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลเพื่อให้นักเรียนได้รับการกระตุ้นและเสริมพัฒนาการได้อย่างเต็มที่และนำมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนได้

การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้บริการนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษระดับขั้นเตรียมความพร้อม ในปัจจุบันนักเรียนทุกคนที่มารับบริการผู้ปกครองจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ไม่สามารถมารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางได้อย่างต่อเนื่อง อาจจะมีด้วยเหตุผลความจำเป็นบางประการ ดังนั้นหากมีการศึกษาหาข้อมูลเหตุผลความจำเป็นของนักเรียนบางส่วนที่ไม่สามารถมารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางได้อย่างต่อเนื่อง ข้อมูลที่ได้จะเกิดประโยชน์สำหรับศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สามารถจะนำมาหาแนวทางปรับปรุง พัฒนา เพื่อให้ตรงตามความต้องการผู้ปกครองและพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างครอบคลุมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ปกครองและเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

1. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อครัวเรือน

2. เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้ปกครองที่มีเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อครัวเรือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ปกครองของนักเรียนที่มารับบริการแบบไปกลับที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 123 คน ของปีการศึกษา 2564

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล คือ 1) เพศ 2) อายุ 3) อาชีพ 4) ระดับการศึกษา และ 5) รายได้ต่อครัวเรือน

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ด้านการอบรมเลี้ยงดู 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร 3) ด้านอาสาสมัคร 4) ด้านการเรียนรู้ 5) ด้านการตัดสินใจ และ 6) ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการ การศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน จากแนวคิดการจัดศึกษาของ โรงเรียน 6 แบบของ Epstein (1995) ดังนี้

1. ด้านการอบรมเลี้ยงดู
2. ด้านการติดต่อสื่อสาร
3. ด้านอาสาสมัคร
4. ด้านการเรียนรู้
5. ด้านการตัดสินใจ
6. ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน

คำนิยามศัพท์

ด้านสถานภาพของผู้ปกครองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม หมายถึง เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อครัวเรือน ของพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการศึกษาของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษตามบทบาท หน้าที่ของผู้ปกครองนักเรียนที่มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง

การบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ หมายถึง การดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการศึกษาของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองมี บทบาทในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและพร้อมร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูและ ให้การศึกษาแก่เด็ก ดังนี้

1. **ด้านการอบรมเลี้ยงดู** หมายถึง การดูแล การจัดหาที่อยู่และอาหาร รวมถึงส่งเสริม การเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก รวมถึงป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
2. **ด้านการติดต่อสื่อสาร** หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กระหว่างบ้าน และโรงเรียน เพื่อการประสานความร่วมมือของผู้ปกครองกับผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการที่ หลากหลายผ่านสื่อและเทคโนโลยี และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ โรงเรียนในด้านพัฒนาการของเด็ก

3. ด้านอาสาสมัคร หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางทั้งในด้านความรู้และความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน มีการจัดตั้งกลุ่มสมาคมผู้ปกครอง การเข้าร่วมประชุม การให้เงินช่วยเหลือ การบริจาคสิ่งของ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

4. ด้านการเรียนรู้ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าร่วมศึกษาแนวทางการดูแลฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพเด็ก

5. ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา เช่น การกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการจัดประสบการณ์ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก มีส่วนร่วมในการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก

6. ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลางเข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของผู้ปกครองและชุมชน โดยการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับเตรียมความพร้อม สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ 4645 ถนนดินแดง แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ

เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ หมายถึง บุคคลอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม เนื่องจากมีความบกพร่อง โดยแบ่งเป็น 9 ประเภท ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ บุคคลออทิสติก และบุคคลพิการซ้อน